

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 21ης Φεβρουαρίου 2013*

«Ιθαγένεια της Ένωσης — Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων — Αρχή της ίσης μεταχειρίσεως — Άρθρο 45, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 — Άρθρο 7, παράγραφος 2 — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Άρθρο 24, παράγραφοι 1 και 2 — Παρέκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως κατά την παροχή σπουδαστικής βοήθειας αποτελούμενης από σπουδαστικές υποτροφίες ή δάνεια — Πολίτης της Ένωσης που σπουδάξει σε κράτος μέλος υποδοχής — Μισθωτή δραστηριότητα προγενέστερη και μεταγενέστερη της ενάρξεως των σπουδών — Κύριος σκοπός του ενδιαφερομένου κατά τη μετάβασή του στο κράτος μέλος υποδοχής — Συνέπειες ως προς την ιδιότητά του ως εργαζομένου και ως προς το δικαίωμα χρηματοδότησεως των σπουδών του»

Στην υπόθεση C-46/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Ankenævnnet for Statens Uddannelsesstøtte (Δανία) με απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Ιανουαρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

L. N.

κατά

Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešič, πρόεδρο τμήματος, Ε. Jarašiūnas, Α. Ó Caoimh (εισηγητή), C. Toader και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot,

γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 28ης Νοεμβρίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την V. Pasternak Jørgensen και τον C. Thorning,
- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Ε. Leonhardsen, Μ. Emberland και την Β. Gabrielsen,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον D. Roussanov και την C. Barslev,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

— κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77, και διορθωτικά στην ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, και στην ΕΕ 2005, L 197, σ. 34).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του L. N. και της Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte (διευθύνσεως ανώτερης εκπαίδευσης και σπουδαστικής βοήθειας, στο εξής: VUS), με αντικείμενο την άρνηση της δεύτερης να του παράσχει σπουδαστική βοήθεια.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68

- 3 Κατά το άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33):

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.

[...]

Η οδηγία 2004/38

- 4 Κατά τις αιτιολογικές σκέψεις 1, 3, 10, 20 και 21 της οδηγίας 2004/38:

«(1) Η ιθαγένεια της Ένωσης παρέχει σε κάθε πολίτη της Ένωσης το πρωτογενές και ατομικό δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, με την επιφύλαξη των περιορισμών και των όρων που ορίζονται στη συνθήκη και των μέτρων που θεσπίζονται για την εφαρμογή του εν λόγω δικαιώματος.

[...]

(3) Η ιθαγένεια της Ένωσης θα πρέπει να είναι το θεμελιώδες καθεστώς των υπηκόων των κρατών μελών όταν ασκούν το δικαίωμά τους της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να κωδικοποιηθούν και να επανεξετασθούν οι ισχύουσες κοινοτικές πράξεις που διέπουν χωριστά τους μισθωτούς, τους μη μισθωτούς, καθώς και τους φοιτητές και άλλα πρόσωπα άνευ επαγγέλματος, προκειμένου να απλοποιηθεί και να ενισχυθεί το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής όλων των πολιτών της Ένωσης.

[...]

(10) Οι απολαύοντες του δικαιώματος διαμονής δεν θα πρέπει, ωστόσο, να καθίστανται υπέρμετρο βάρος για το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά την αρχική περίοδο διαμονής τους. Για τον σκοπό αυτό, το δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους, για χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα των τριών μηνών, θα πρέπει να υπόκειται σε όρους.

[...]

(20) Σύμφωνα με την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, όλοι οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους που διαμένουν σε κράτος μέλος βάσει της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης, στο εν λόγω κράτος μέλος, σε σύγκριση με τους ημεδαπούς στους τομείς που καλύπτονται από τη συνθήκη, με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητά στη συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο.

(21) Πάντως, θα πρέπει να εναπόκειται στο κράτος μέλος υποδοχής να αποφασίζει εάν θα παρέχει σε πρόσωπα που δεν ασκούν μισθωτή δραστηριότητα ή ελεύθερο επάγγελμα ή διατηρούν την ιδιότητα αυτή και στα μέλη της οικογένειάς τους κοινωνική παροχή κατά τους πρώτους τρεις μήνες διαμονής, ή για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στις περιπτώσεις των προσώπων που αναζητούν εργασία, ή σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 προβλέπει ότι η οδηγία αυτή ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι.

6 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 2004/38 έχει ως εξής:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

γ)

— έχουν εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, και

- διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή, με δήλωση ή με ισοδύναμο μέσο της επιλογής τους, ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους [...]

[...]

3. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, στοιχείο α' η ιδιότητα του μισθωτού ή του μη μισθωτού διατηρείται για τον πολίτη της Ένωσης που δεν είναι πλέον μισθωτός ή μη μισθωτός στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...]

δ) αν ο ενδιαφερόμενος παρακολουθεί μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης. Εκτός εάν ο ενδιαφερόμενος είναι ακουσίως άνεργος, η διατήρηση της ιδιότητας του εργαζομένου προϋποθέτει την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της προηγούμενης επαγγελματικής δραστηριότητας και της κατάρτισης.»

7 Το άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ίση μεταχείριση», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητώς στη συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο, όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της παρούσας οδηγίας απολαμβάνουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της συνθήκης. Το ευεργέτημα του δικαιώματος αυτού εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, εφόσον έχουν δικαίωμα διαμονής ή μόνιμης διαμονής.

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, το κράτος μέλος υποδοχής δεν είναι υποχρεωμένο να χορηγεί δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές κατά τους πρώτους τρεις μήνες της διαμονής, ή, κατά περίπτωση, κατά το μακρότερο χρονικό διάστημα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', ούτε να δίνει, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια σε άλλα πρόσωπα εκτός από μισθωτούς, μη μισθωτούς, σε πρόσωπα που διατηρούν αυτή την ιδιότητα και στα μέλη των οικογενειών τους.»

Η δανική νομοθεσία

8 Το άρθρο 2bis, παράγραφοι 2 και 4, του κωδικοποιημένου νόμου 661, της 29ης Ιουνίου 2009, περί κρατικής σπουδαστικής βοήθειας (Folketingstidende 2005-2006 L 95, συμπλήρωμα A, σ. 2854), έχει ως εξής:

«[...]

2. Όσοι παρακολουθούν ορισμένο πρόγραμμα σπουδών και έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή κράτους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου [(EOX)] καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους μπορούν να λαμβάνουν κρατική βοήθεια για σπουδές στη Δανία ή στην αλλοδαπή, υπό τις προϋποθέσεις που θέτει η νομοθεσία της [Ένωσης] και η Συμφωνία για τον EOX. Οι πολίτες των κρατών μελών της Ένωσης και των κρατών του EOX που δεν είναι μισθωτοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες στη Δανία και τα μέλη των οικογενειών τους μπορούν να λάβουν σπουδαστική βοήθεια μόνο μετά από πενταετή διαμονή τους στη Δανία. [...]

[...]

4. Ο Υπουργός Παιδείας μπορεί να θεσπίζει κανόνες σχετικά με το δικαίωμα των αλλοδαπών να λαμβάνουν βοήθεια για σπουδές στη Δανία ή στην αλλοδαπή.»

- 9 Το άρθρο 2bis, παράγραφος 2, του κωδικοποιημένου νόμου 661 τέθηκε σε εφαρμογή με το άρθρο 67 του διατάγματος 455, της 8ης Ιουνίου 2009, περί κρατικής σπουδαστικής βοήθειας (Bekendtgørelse nr 455 af 8. juni 2009 om statens uddannelsesstøtte). Το εν λόγω άρθρο 67 έχει ως εξής:

«Οι πολίτες της [Ένωσης], οι οποίοι είναι, βάσει της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μισθωτοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες στη Δανία, μπορούν να λαμβάνουν βοήθεια για σπουδές στη Δανία ή στην αλλοδαπή με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους Δανούς πολίτες. Ως “μισθωτοί” ή “ελεύθεροι επαγγελματίες” κατά τη νομοθεσία της [Ένωσης] νοούνται επίσης οι πολίτες της Ένωσης που ήταν στο παρελθόν μισθωτοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες στη Δανία, εφόσον οι σπουδές τους συνδέονται από ουσιαστικής και χρονικής απόψεως με την προηγούμενη εργασία τους στη Δανία, και οι ακουσίως άνεργοι, οι οποίοι για λόγους υγείας ή λόγω διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας χρειάζονται νέα κατάρτιση, προκειμένου να εργαστούν σε τομέα ο οποίος δεν συνδέεται από ουσιαστικής και χρονικής απόψεως με την προηγούμενη εργασία τους στη Δανία.»

- 10 Κατά το άρθρο 3 του διατάγματος 474, της 12ης Μαΐου 2011, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των αλλοδαπών στους οποίους εφαρμόζονται οι κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Bekendtgørelse nr 474 af 12. maj 2011 om orphold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af Den Europæiske Unions regler (EU-orpholdsbekendtgørelsen)]:

«1. Ο πολίτης της Ένωσης που είναι μισθωτός ή ελεύθερος επαγγελματίας, όπως οι παρέχοντες υπηρεσίες, στη Δανία έχει δικαίωμα διαμονής στο δανικό έδαφος για χρονικό διάστημα πέραν του τριμήνου που ορίζει το άρθρο 2, παράγραφος 1, του νόμου περί αλλοδαπών.

2. Ο πολίτης της Ένωσης που ενέπιπτε προηγουμένως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, αλλά δεν ασκεί πλέον επαγγελματική δραστηριότητα, διατηρεί την ιδιότητα του μισθωτού ή του ελεύθερου επαγγελματία

- 1) αν είναι προσωρινώς ανίκανος προς εργασία λόγω ασθένειας ή ατυχήματος,
- 2) αν, όπως έχει πιστοποιηθεί δεόντως, είναι ακουσίως άνεργος, έχοντας ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα για χρονικό διάστημα άνω του έτους, και είναι καταγεγραμμένος στην αρμόδια υπηρεσία απασχολήσεως ως πρόσωπο που αναζητεί εργασία,
- 3) αν, όπως έχει πιστοποιηθεί δεόντως, είναι ακουσίως άνεργος μετά τη λήξη της ισχύος συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου με διάρκεια μικρότερη του έτους και είναι καταγεγραμμένος στην αρμόδια υπηρεσία απασχολήσεως ως πρόσωπο που αναζητεί εργασία,
- 4) αν, όπως έχει πιστοποιηθεί δεόντως, απώλεσε ακουσίως την εργασία του ως μισθωτός εντός του πρώτου δωδεκαμήνου ή έπαυσε να εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας και είναι καταγεγραμμένος στην αρμόδια υπηρεσία απασχολήσεως ως πρόσωπο που αναζητεί εργασία, ή
- 5) αν παρακολουθεί πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισεως το οποίο συνδέεται με την προγενέστερη επαγγελματική δραστηριότητά του ή αν, σε περίπτωση που είναι ακουσίως άνεργος, παρακολουθεί οποιοδήποτε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισεως.

3. Ο πολίτης της Ένωσης, που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2, σημεία 3 ή 4, διατηρεί την ιδιότητα του μισθωτού ή του ελεύθερου επαγγελματία για ένα εξάμηνο.

4. Ο πολίτης της Ένωσης που μεταβαίνει στη Δανία προς αναζήτηση εργασίας έχει το δικαίωμα διαμονής ως αναζητών εργασίας για ένα εξάμηνο από την άφιξή του. Ακολούθως έχει το δικαίωμα διαμονής ως αναζητών εργασίας για όσο χρονικό διάστημα είναι σε θέση να αποδείξει ότι εξακολουθεί να αναζητεί εργασία και υπάρχουν όντως πιθανότητες να προσληφθεί.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Ο L. N., πολίτης της Ένωσης του οποίου η ιθαγένεια δεν προσδιορίζεται από το αιτούν δικαστήριο, μετέβη στη Δανία στις 6 Ιουνίου 2009.
- 12 Στις 10 Ιουνίου 2009 μια διεθνής εταιρία χονδρικού εμπορίου πρότεινε στον L. N. μια θέση πλήρους απασχολήσεως.
- 13 Στις 29 Ιουνίου 2009 η περιφερειακή δημόσια διοίκηση του χορήγησε πιστοποιητικό καταχωρίσεώς του ως μισθωτού, δυνάμει του άρθρου 3 του διατάγματος 474.
- 14 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο L. N. ζήτησε να εγγραφεί στο Copenhagen Business School (στο εξής: CBS) πριν από την καταληκτική ημερομηνία εγγραφής της 15ης Μαρτίου 2009, συνεπώς πριν μεταβεί στη Δανία.
- 15 Στις 10 Αυγούστου 2009 ο L. N. ζήτησε να λάβει σπουδαστική βοήθεια από τον Σεπτέμβριο του 2009.
- 16 Στις 10 Σεπτεμβρίου 2009 ο L. N. άρχισε να σπουδάζει στο CBS. Ο L. N. παραιτήθηκε εφεξής από τη θέση του στην εταιρία χονδρικού εμπορίου, αλλά άσκησε, στη συνέχεια, άλλη μισθωτή δραστηριότητα μερικής απασχολήσεως.
- 17 Στις 27 Οκτωβρίου 2009 η VUS ενημέρωσε τον L. N. ότι είχε απορριφθεί το αίτημά του να λάβει σπουδαστική βοήθεια.
- 18 Στις 30 Οκτωβρίου 2009 ο L. N. άσκησε ενώπιον του Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής, υποστηρίζοντας ότι είχε την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και το δικαίωμα να λάβει σπουδαστική βοήθεια.
- 19 Στις 7 Δεκεμβρίου 2009 η VUS ζήτησε από την περιφερειακή δημόσια διοίκηση να την ενημερώσει αν ο L. N. πληρούσε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να του αναγνωρισθεί η ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ. Κατ' αρχάς, η εν λόγω διοικητική αρχή απάντησε, με έγγραφο της 11ης Δεκεμβρίου 2009, ότι ο L. N. έπρεπε να θεωρηθεί ως «εργαζόμενος» για το χρονικό διάστημα από τις 29 Ιουνίου 2009 έως τις 10 Σεπτεμβρίου 2009. Ακολούθως, με έγγραφο της 12ης Απριλίου 2010, τροποποίησε τη βάση του τίτλου διαμονής του L. N., ο οποίος στηριζόταν πλέον στην ιδιότητά του ως σπουδαστή και όχι ως εργαζομένου, με το αιτιολογικό ότι ο ενδιαφερόμενος μετέβη στη Δανία με κύριο σκοπό να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών.
- 20 Με έγγραφο της 28ης Σεπτεμβρίου 2010, η VUS ανέπεμψε την υπόθεση στο αιτούν δικαστήριο. Με το έγγραφο αυτό, επισήμαινε ότι, προκειμένου να εξετασθεί η υπόθεση βάσει των αποδεικτικών στοιχείων, έπρεπε να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ο L. N. είχε μεταβεί στη Δανία με σκοπό να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών, διότι είχε ζητήσει να εγγραφεί στο CBS πριν από την άφιξή του στο εν λόγω κράτος μέλος και άρχισε λίγο αργότερα τις σπουδές του σ' αυτό. Ως εκ τούτου, κατά τη VUS, ο L. N. δεν πληρούσε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να του αναγνωρισθεί η ιδιότητα του εργαζομένου.
- 21 Στις 31 Αυγούστου 2011 το αιτούν δικαστήριο επικοινωνήσε με τη VUS και της ζήτησε να του επισημάνει αν η περίπτωση του L. N. ενέπιπτε στην έννοια του «εργαζομένου» βάσει της νομοθεσίας της Ένωσης. Το δικαστήριο αυτό κάλεσε ταυτοχρόνως τη VUS να απευθυνθεί στην περιφερειακή

δημόσια διοίκηση για να διευκρινίσει τις εν λόγω περιστάσεις. Η VUS επισήμανε ότι, κατά τη γνώμη της, δεν υπήρχε κανένας λόγος αμφισβήτησεως της προγενέστερης αποφάσεως της περιφερειακής δημόσιας διοικήσεως σχετικά με τη βάση διαμονής του L. N.

- 22 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι τα άρθρα 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχουν την έννοια ότι ένα πρόσωπο που έχει την ιδιότητα του σπουδαστή δεν δικαιούται να λάβει σπουδαστική βοήθεια, ακόμα και στην περίπτωση που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως «μισθωτός». Προσδίδει σημασία στο γεγονός ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής ορίζει ως σπουδαστή το πρόσωπο που έχει εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα «για να παρακολουθήσ[ει] κατά κύριο λόγο σπουδές».
- 23 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38 [...] σε συνδυασμό με το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής την έννοια ότι, όταν ένα κράτος μέλος εξετάζει αν ορισμένο πρόσωπο έχει την ιδιότητα του μισθωτού ο οποίος δικαιούται να λάβει σπουδαστική βοήθεια, το εν λόγω κράτος (το κράτος μέλος υποδοχής) μπορεί να λάβει υπόψη το γεγονός ότι το πρόσωπο αυτό μετέβη στο κράτος μέλος υποδοχής για να παρακολουθήσει κατά κύριο λόγο ένα πρόγραμμα σπουδών, με αποτέλεσμα το κράτος μέλος υποδοχής να μην υποχρεούται να του καταβάλει τη σπουδαστική βοήθεια του άρθρου 24, παράγραφος 2, της ανωτέρω οδηγίας;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 24 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχουν την έννοια ότι η σπουδαστική βοήθεια, την οποία λαμβάνουν οι υπήκοοι ενός κράτους μέλους, μπορεί να μην παρασχεθεί σε πολίτη της Ένωσης που σπουδάζει στο εν λόγω κράτος μέλος υποδοχής, στο οποίο ασκεί παράλληλα μισθωτή δραστηριότητα, εάν έχει μεταβεί στο κράτος αυτό με κύριο σκοπό να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών.
- 25 Πρέπει, καταρχάς, να επισημανθεί ότι το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναγνωρίζει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης σε κάθε πρόσωπο με ιθαγένεια κράτους μέλους.
- 26 Τόσο οι σπουδαστές που κατάγονται από άλλα κράτη μέλη πλην του κράτους μέλους υποδοχής και σπουδάζουν στο εν λόγω κράτος όσο και οι υπήκοοι των κρατών μελών που έχουν την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ απολαύουν της ιδιότητας αυτής, εφόσον έχουν την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους.
- 27 Όπως έχει επανειλημμένως κρίνει το Δικαστήριο, η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία παρέχει τη δυνατότητα, σε όσους εξ αυτών τελούν στην ίδια κατάσταση στον τομέα εφαρμογής *ratione materiae* της Συνθήκης ΛΕΕ, να τυγχάνουν της ίδιας νομικής μεταχειρίσεως, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους και υπό την επιφύλαξη των ρητώς προβλεπομένων συναφώς εξαιρέσεων (αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-184/99, Grzelczyk, Συλλογή 2001, σ. I-6193, σκέψη 31, και της 11ης Ιουλίου 2002, C-224/98, D'Hoop, Συλλογή 2002, σ. I-6191, σκέψη 28).
- 28 Κάθε πολίτης της Ένωσης μπορεί, συνεπώς, να επικαλεσθεί την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας που προβλέπει το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, όπως εξειδικεύεται σε άλλες διατάξεις της Συνθήκης και στο άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38, σε όλες τις περιπτώσεις που εμπíπτουν στο *ratione materiae* πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και εκείνες οι οποίες εμπíπτουν στην άσκηση της ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών

μελών που κατοχυρώνει το άρθρο 21 ΣΛΕΕ (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Μαΐου 1998, C-85/96, Martínez Sala, Συλλογή 1998, σ. I-2691, σκέψη 63, προπαρατεθείσα Grzelczyk, σκέψεις 32 και 33, της 15ης Μαρτίου 2005, C-209/03, Bidar, Συλλογή 2005, σ. I-2119, σκέψεις 32 και 33, και της 4ης Οκτωβρίου 2012, C-75/11, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 39).

- 29 Από καμία διάταξη της Συνθήκης δεν μπορεί να συναχθεί ότι οι σπουδαστές που είναι πολίτες της Ένωσης, εάν μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος για να πραγματοποιήσουν σπουδές σ' αυτό, εκπίπτουν των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η Συνθήκη στους πολίτες της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζονται όταν ασκούν μισθωτές δραστηριότητες στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Grzelczyk, σκέψη 35, και Bidar, σκέψη 34).
- 30 Συνεπώς, ο πολίτης της Ένωσης που σπουδάζει σε ορισμένο κράτος μέλος υποδοχής ή ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο εν λόγω κράτος και έχει την ιδιότητα του «εργαζομένου», κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμα, το οποίο κατοχυρώνουν τα άρθρα 18 ΣΛΕΕ, 21 ΣΛΕΕ και/ή 45 ΣΛΕΕ, να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, χωρίς να υφίσταται άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις λόγω της ιθαγένειάς του.
- 31 Τόσο η Δανική όσο και η Νορβηγική Κυβέρνηση υποστηρίζουν, εντούτοις, ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σε συνδυασμό με το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχουν την έννοια ότι ο πολίτης της Ένωσης, ο οποίος παρακολουθεί ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών σε ορισμένο κράτος μέλος υποδοχής και μετέβη στο εν λόγω κράτος μέλος για τον σκοπό αυτό, μπορεί να μη λάβει σπουδαστική βοήθεια κατά την πρώτη πενταετία της διαμονής του, ακόμα και αν εργάζεται, παραλλήλως με τις σπουδές του, σε θέση μερικής απασχολήσεως.
- 32 Πρέπει, συναφώς, να υπομνησθεί ότι το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωμένα να παρέχουν, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή δάνεια σε άλλα πρόσωπα εκτός από μισθωτούς, μη μισθωτούς, σε πρόσωπα που διατηρούν την ιδιότητα αυτή ή στα μέλη των οικογενειών τους.
- 33 Ως παρέκκλιση από την προβλεπόμενη στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία απλώς εξειδικεύεται με το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου 24 πρέπει, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, να ερμηνεύεται συσταλτικώς και σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων που αφορούν την ιθαγένεια της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, C-22/08 και C-23/08, Βάτσουρας και Κουταπάντζε, Συλλογή 2009, σ. I-4585, σκέψη 44, και Επιτροπή κατά Αυστρίας, προπαρατεθείσα, σκέψεις 54 και 56).
- 34 Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, η βοήθεια που ζήτησε ο L. N. αποτελεί σπουδαστική βοήθεια με τη μορφή σπουδαστικής υποτροφίας. Η βοήθεια αυτή μπορεί, συνεπώς, να εμπίπτει στην παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που προβλέπει το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.
- 35 Εντούτοις, όπως προκύπτει με απόλυτη σαφήνεια από το γράμμα της εν λόγω τελευταίας διατάξεως, η παρέκκλιση αυτή δεν μπορεί να αντιταχθεί έναντι προσώπων που έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής ούτε έναντι «μισθωτ[ών], μη μισθωτ[ών], [προσώπων] που διατηρούν αυτή την ιδιότητα ή [των μελών] των οικογενειών τους».
- 36 Καίτοι είναι αληθές ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38 προβλέπει ότι οι πολίτες της Ένωσης έχουν το δικαίωμα διαμονής σε άλλο κράτος μέλος για χρονικό διάστημα άνω των τριών μηνών, εφόσον έχουν εγγραφεί σε «ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα» κατά την έννοια της διατάξεως αυτής «για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές», από τη διάταξη αυτή ουδόλως προκύπτει ότι οι πολίτες της Ένωσης που πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές στερούνται αυτομάτως, εκ του λόγου τούτου, την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ.

- 37 Από την απόφαση περί παραπομπής και από τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι ο L. N., μόλις έφθασε στο κράτος μέλος υποδοχής, άρχισε να εργάζεται ως μισθωτός σε θέση εργασίας πλήρους απασχολήσεως και, με την έναρξη των σπουδών του, ανέλαβε ως μισθωτός μια θέση εργασίας μερικής απασχολήσεως.
- 38 Από τη δικογραφία προκύπτει, επίσης, ότι το αίτημά του να λάβει σπουδαστική βοήθεια απορρίφθηκε με το αιτιολογικό ότι είχε μεταβεί στο εν λόγω κράτος μέλος με κύρια πρόθεση να παρακολουθήσει σ' αυτό ένα πρόγραμμα σπουδών, συνεπώς ο σκοπός της διαμονής του στη Δανία μπορούσε, κατά τις αρμόδιες εθνικές αρχές, να του στερήσει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ.
- 39 Εντούτοις, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η έννοια του «εργαζομένου» που προβλέπει το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει αυτοτελές περιεχόμενο στο δίκαιο της Ένωσης και δεν πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς (βλ. συναφώς, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψη 16, της 21ης Ιουνίου 1988, 197/86, Brown, Συλλογή 1988, σ. 3205, σκέψη 21, της 26ης Φεβρουαρίου 1992, C-3/90, Bernini, Συλλογή 1992, σ. I-1071, σκέψη 14, και της 6ης Νοεμβρίου 2003, C-413/01, Ninni-Orasche, Συλλογή 2003, σ. I-13187, σκέψη 23).
- 40 Επιπροσθέτως, η έννοια αυτή πρέπει να ορίζεται σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια που χαρακτηρίζουν την εργασιακή σχέση ανάλογα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων. Το κύριο χαρακτηριστικό της εργασιακής σχέσεως είναι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς ένα άλλο και υπό τη διεύθυνσή του, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Lawrie-Blum, σκέψη 17, Ninni-Orasche, σκέψη 24, καθώς και Βάτσουρας και Κουταπάντζε, σκέψη 26).
- 41 Το χαμηλό ύψος της αμοιβής αυτής, η προέλευση των πόρων από τους οποίους αυτή χρηματοδοτείται, η μεγαλύτερη ή μικρότερη παραγωγικότητα του ενδιαφερομένου ή το γεγονός ότι εργάζεται με μειωμένο εβδομαδιαίο ωράριο δεν αποκλείουν την αναγνώριση στο εν λόγω πρόσωπο της ιδιότητας του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ (βλ., συναφώς, αποφάσεις Lawrie-Blum, προπαρατεθείσα, σκέψη 21, της 31ης Μαΐου 1989, 344/87, Bettray, Συλλογή 1989, σ. 1621, σκέψη 15, και Bernini, προπαρατεθείσα, σκέψη 16).
- 42 Για να χαρακτηριστεί ένα πρόσωπο ως «εργαζόμενος» πρέπει, εντούτοις, να ασκεί πραγματικές και ουσιαστικές δραστηριότητες, εξαιρουμένων εκείνων που είναι τόσο περιορισμένες ώστε να θεωρούνται αμιγώς δευτερεύουσες και επικουρικές (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 1982, 53/81, Levin, Συλλογή 1982, σ. 1035, σκέψη 17, καθώς και Βάτσουρας και Κουταπάντζε, προπαρατεθείσα, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 43 Για να εξακριβώσει αν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να στηριχθεί σε αντικειμενικά κριτήρια και να εκτιμήσει συνολικώς όλα τα στοιχεία της υποθέσεως που αφορούν τη φύση τόσο των οικείων δραστηριοτήτων όσο και της επίμαχης σχέσεως εργασίας (προπαρατεθείσα απόφαση Ninni-Orasche, σκέψη 27).
- 44 Η ανάλυση όλων των στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια σχέση εργασίας, προκειμένου να εκτιμηθεί αν η μισθωτή δραστηριότητα που ασκούσε ο L. N. πριν και μετά την έναρξη των σπουδών του ήταν πραγματική και ουσιαστική και αν, συνεπώς, ο L. N. είχε την ιδιότητα του εργαζομένου, εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου. Πράγματι, μόνο το δικαστήριο αυτό έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης και των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις εργασίας του προσφεύγοντος στην υπόθεση της κύριας δίκης και, εξ αυτού του λόγου, είναι το πλέον κατάλληλο να προβεί στις αναγκαίες διακριβώσεις.

- 45 Καθόσον η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει κανένα στοιχείο δυνάμενο να εγείρει αμφιβολίες σχετικά με το γεγονός ότι οι σχέσεις εργασίας του L. N. με τους εργοδότες του είχαν τα χαρακτηριστικά της σχέσεως εργασίας που περιγράφεται στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται, μεταξύ άλλων, να διακριβώσει αν οι μισθωτές δραστηριότητες του προσφεύγοντος στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι περιορισμένες σε τέτοιο βαθμό που να εξομοιώνονται με αμιγώς δευτερεύουσες και επικουρικές δραστηριότητες.
- 46 Όσον αφορά το επιχείρημα της Δανικής και της Νορβηγικής Κυβερνήσεως, κατά το οποίο η πρόθεση του προσφεύγοντος στην υπόθεση της κύριας δίκης να σπουδάσει στη Δανία, όταν μετέβη στο εν λόγω κράτος μέλος, του στερεί την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, αρκεί να υπομνησθεί ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί αν ορισμένη απασχόληση είναι ικανή να προσδώσει την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, στοιχεία αφορώντα τη συμπεριφορά του ενδιαφερομένου προ και μετά την περίοδο απασχολήσεώς του είναι άνευ σημασίας για τη διαπίστωση της ιδιότητας του εργαζομένου κατά την εν λόγω διάταξη. Πράγματι, τέτοιου είδους στοιχεία δεν έχουν καμία σχέση με τα αντικειμενικά κριτήρια που παρατίθενται στην μνημονευόμενη στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως νομολογία (προπαρατεθείσα απόφαση Ninni-Orasche, σκέψη 28).
- 47 Πρέπει, συναφώς, να υπογραμμιστεί ότι ο ορισμός του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ εκφράζει τη συνυφασμένη με την ίδια την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων επιταγή, να δύνανται να επικαλεσθούν τα πλεονεκτήματα που παρέχει το δίκαιο της Ένωσης στο πλαίσιο της εν λόγω ελευθερίας μόνον όσοι ασκούν πράγματι ή επιθυμούν σοβαρώς να ασκήσουν ορισμένη μισθωτή δραστηριότητα. Ο ορισμός αυτός δεν συνεπάγεται, εντούτοις, ότι η άσκηση της ελευθερίας αυτής μπορεί να εξαρτηθεί από τους σκοπούς που επιδιώκει ο υπήκοος ενός κράτους μέλους ζητώντας άδεια εισόδου ή παραμονής στο έδαφος ενός κράτους μέλους υποδοχής, αρκεί να ασκεί ή να επιθυμεί να ασκήσει στο κράτος αυτό μια πραγματική και ουσιαστική δραστηριότητα. Εφόσον πληρούται η προϋπόθεση αυτή, τα κίνητρα που ώθησαν, ενδεχομένως, τον εργαζόμενο να αναζητήσει εργασία στο συγκεκριμένο κράτος μέλος είναι αδιάφορα και δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη (βλ., συναφώς, αποφάσεις Levin, προπαρατεθείσα, σκέψεις 21 και 22, και της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, C-109/01, Akrich, Συλλογή 2003, σ. I-9607, σκέψη 55).
- 48 Εάν το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να αναγνωρισθεί στον L. N. η ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η άρνηση παροχής σπουδαστικής βοήθειας στον εν λόγω πολίτη της Ένωσης προσβάλλει το δικαίωμα που έχει ως εργαζόμενος να τύχει ίσης μεταχείρισεως.
- 49 Πράγματι, ο πολίτης της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, το οποίο κατοχυρώνει το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, απολαύει στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, των ιδίων κοινωνικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.
- 50 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η σπουδαστική βοήθεια αποτελεί κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 (βλ. αποφάσεις της 21ης Ιουνίου 1988, 39/86, Lair, Συλλογή 1988, σ. 3161, σκέψεις 23 και 24, και Bernini, προπαρατεθείσα, σκέψη 23).
- 51 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχουν την έννοια ότι η σπουδαστική βοήθεια, την οποία λαμβάνουν οι υπήκοοι ενός κράτους μέλους, δεν μπορεί να μην παρασχεθεί σε πολίτη της Ένωσης που σπουδάξει στο εν λόγω κράτος μέλος υποδοχής, στο οποίο ασκεί παράλληλα μια πραγματική και ουσιαστική μισθωτή δραστηριότητα δυνάμενη να του προσδώσει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προβεί στον αναγκαίο έλεγχο των πραγματικών περιστατικών προκειμένου να εξακριβώσει αν οι μισθωτές δραστηριότητες του προσφεύγοντος στην υπόθεση της κύριας δίκης αρκούν για να του προσδώσουν την ιδιότητα αυτή. Το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος μετέβη στο

κράτος μέλος υποδοχής με κύριο σκοπό να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών είναι άνευ σημασίας προκειμένου να καθοριστεί αν έχει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και αν, συνεπώς, δικαιούται την εν λόγω βοήθεια υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Τα άρθρα 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι η σπουδαστική βοήθεια, την οποία λαμβάνουν οι υπήκοοι ενός κράτους μέλους, δεν μπορεί να μην παρασχεθεί σε πολίτη της Ένωσης που σπουδάζει στο εν λόγω κράτος μέλος υποδοχής, στο οποίο ασκεί παράλληλα μια πραγματική και ουσιαστική μισθωτή δραστηριότητα δυνάμενη να του προσδώσει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προβεί στον αναγκαίο έλεγχο των πραγματικών περιστατικών προκειμένου να εξακριβώσει αν οι μισθωτές δραστηριότητες του προσφεύγοντος στην υπόθεση της κύριας δίκης αρκούν για να του προσδώσουν την ιδιότητα αυτή. Το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος μετέβη στο κράτος μέλος υποδοχής με κύριο σκοπό να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών είναι άνευ σημασίας προκειμένου να καθοριστεί αν έχει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και αν, συνεπώς, δικαιούται την εν λόγω βοήθεια υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας.

(υπογραφές)